

Είναι αλήθεια ότι οι μεταρρυθμίσεις γίνονται μόνο για εισπρακτικούς λόγους ή/και την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων;

Αθανάσιος Πετραλιάς, PhD

Γενικός Διευθυντής Έρευνας του Ινστιτούτου Prolepsis και Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή – η επικρατούσα αντίληψη

Ομολογουμένως το ερώτημα που τίθεται είναι περισσότερο δημοσιογραφικό, παρά ερευνητικό, προκαλώντας την εξεύρεση μιας αντικειμενικής και τεκμηριωμένης απάντησης. Προτού προχωρήσουμε σε οιαδήποτε ανάλυση, ας ξεκινήσουμε με μια μικρή καταγραφή της επικρατούσας αντίληψης.

Ενδεικτικά στοιχεία από το διαδίκτυο: Στην Ελληνική μηχανή αναζήτησης του Google (στις 15/12/2014) η λέξη «μεταρρυθμίσεις» εμφάνιζε 743.000 αποτελέσματα, ο συνδυασμός λέξεων «μεταρρυθμίσεις» και «εισπρακτικούς λόγους» 213.000 αποτελέσματα και ο συνδυασμός λέξεων «μεταρρυθμίσεις» και «συμφέροντα» 249.000 αποτελέσματα. Συνεπώς, εάν και τα αποτελέσματα μέτρησης στην εν λόγω μηχανή αναζήτησης είναι μόνο προσεγγιστικά/εκτιμήσεις, προκύπτει ότι περί των 30% των κειμένων που έχουν αναρτηθεί στο διαδίκτυο αναφέρει τη λέξη μεταρρυθμίσεις σε συνδυασμό με έναν εκ των άλλων δύο όρων. Βέβαια η μηχανή αναζήτησης λειτουργεί έτσι ώστε δύο όροι δύναται να αναφέρονται σε διαφορετικά κείμενα στην ίδια ιστοσελίδα, συνεπώς μπορεί κανείς να θεωρήσει το ανωτέρω ως άνω όριο.

Ενδεικτικά στοιχεία μικρής έρευνας πεδίου: Θέσαμε το ερώτημα 100 άτομα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, τα οποία όλα διέθεταν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών και διέμεναν στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας. Τα στοιχεία ελήφθησαν μέσω προσωπικής συνέντευξης και συμμετείχαν απόφοιτοι με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών οικονομικών, ιατρικών και κοινωνικών επιστημών. Αρχικά είχαμε ως πιθανές απαντήσεις το Ναι και το Όχι. Τα ποσοστά απαντήσεων ήταν 76% Ναι, 24% Όχι. Κατόπιν προσθέσαμε ως πιθανή απάντηση και το ίσως. Τα ποσοστά τότε μετεβλήθησαν ως εξής: 50% Ίσως, 42% Ναι, 8% Όχι.

Εάν και τα ανωτέρω αποτελέσματα δεν είναι σε καμία περίπτωση αρκούντως επιστημονικώς τεκμηριωμένα, είναι εν μέρει ενδεικτικά για τις αντιλήψεις που επικρατούν στη κοινή γνώμη. Ωστόσο, διαβάζοντας ξανά κανείς το ερώτημα προσεκτικά η προφανής απάντηση θα ήταν Όχι, καθώς ούτε είναι δυνατόν και ούτε έχουν πραγματοποιηθεί όλες οι μεταρρυθμίσεις ιστορικά για τέτοιους σκοπούς. Συνεπώς η κοινή γνώμη φαίνεται να απαντά με βάση την απάντηση στην οποία κλείνει ή την καλύπτει (έστω και ψυχολογικά) περισσότερο και όχι με αυστηρά ορθολογικά κριτήρια.

Το ερώτημα

Ας ξεκινήσουμε την εξέταση του ερωτήματος εστιάζοντας στην σημασιολογική έννοια των όρων που περιλαμβάνονται σε αυτό.

Πρώτο σημείο: Τι εννοούμε με τον όρο μεταρρύθμιση; Σύμφωνα με έναν από τους επικρατέστερους ορισμούς της κοινής νεοελληνικής, μεταρρύθμιση είναι η εφαρμογή διαφορετικών συστημάτων ή μεθόδων σε ένα σύνολο, θεσμό κτλ. επιδιώκοντας αλλαγή προς το καλύτερο. Η έννοια των μεταρρυθμίσεων συνδέεται με διαθρωτικές αλλαγές που στοχεύουν, μακροχρόνια, στο κοινό όφελος και την αύξηση της κοινωνικής ευημερίας. Αυτό έρχεται σε αντιδιαστολή με την «λήψη μέτρων» που αποτελεί μια βραχυχρόνια ενέργεια για αντιμετώπιση συγκεκριμένων έκτακτων καταστάσεων. Οι δύο όροι πολλές φορές συγχέονται, αν και δεν πρέπει, και χρησιμοποιούνται πολιτικά και δημοσιογραφικά για να περιγράψουν νομοθετικές ή άλλες αλλαγές που πραγματοποιούνται για διαφορετικούς σκοπούς.

Δεύτερο σημείο: Τι εννοούμε με τον όρο εισπρακτικοί λόγοι; Εισπρακτικός λόγος είναι η είσπραξη χρημάτων. Συνεπώς μια ρύθμιση που γίνεται αποκλειστικά για αυτό το σκοπό χωρίς να συνοδεύεται από μακροχρόνιο σχεδιασμό για τη χρήση αυτών των χρημάτων προς όφελος των πολιτών, δεν μπορεί να αποτελεί μεταρρύθμιση.

Τρίτο σημείο: Τι εννοούμε με τον όρο εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων; Στην πλειονότητα των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων της πολιτικής επιστήμης υπάρχει ξεχωριστό κεφάλαιο για τις ομάδες πίεσης-συμφερόντων και το ρόλο τους στην άσκηση της εξουσίας. Οι ομάδες συμφερόντων συστήνονται στη βάση κοινών ιδεολογικών, πολιτικών, οικονομικών, συντεχνιακών, θεολογικών ή άλλων θέσεων ή συμφερόντων και σκοπό έχουν να επιτύχουν αποφάσεις ευνοϊκές προς τα συμφέροντα των μελών τους. Το ιδανικό θα ήταν κάθε πολιτική απόφαση ή ρύθμιση να λειτουργεί προς όφελος του συνόλου των πολιτών. Ωστόσο, στις περισσότερες των περιπτώσεων υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα ανάμεσα στις διάφορες ομάδες συμφερόντων, ενώ υπάρχουν και ρυθμίσεις που επηρεάζουν μόνο ένα μέρος του πληθυσμού, αφήνοντας αδιάφορους τους υπόλοιπους πολίτες. Συνεπώς, το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο οι μεταρρυθμίσεις που γίνονται εξυπηρετούν τα ευρύτερα δυνατά συμφέροντα και αν εν τέλει έχουν θετικό ισοζύγιο μακροχρόνια στην πλειονότητα της κοινωνικής ευημερίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω σημεία ίσως είναι χρήσιμο να επαναδιατυπώσουμε το ερώτημα ως εξής: Σε ποιο βαθμό γίνονται μεταρρυθμίσεις, σε αντιδιαστολή με τη λήψη μέτρων, και σε ποιο βαθμό αυτές γίνονται για εισπρακτικούς σκοπούς ή/και εξυπηρέτηση συμφερόντων συγκεκριμένων ομάδων, εις βάρος του ευρύτερου συμφέροντος;

Λήψη μέτρων ή μεταρρυθμίσεις;

Σίγουρα η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα είναι πιο σύνθετη. Η λήψη μέτρων, με την έννοια του όρου που αντιλαμβάνεται το ευρύ κοινό γίνεται για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών και συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με εισπρακτικούς λόγους. Οι μεταρρυθμίσεις με βάση τον ανωτέρω ορισμό μπορεί να περιλαμβάνουν και εισπρακτικούς λόγους, αλλά αναφέρονται σε ένα ευρύτερο σχεδιασμό που περιλαμβάνει αναδιανεμητικά χαρακτηριστικά και στοχεύει στη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας. Συνεπώς μια απλή αύξηση των φορολογικών συντελεστών δεν μπορεί να θεωρηθεί μεταρρύθμιση, αντιθέτως μια ευρεία αλλαγή του φορολογικού κώδικα μπορεί να αποκτήσει μεταρρυθμιστικά χαρακτηριστικά. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής προσαρμογής κατά τα τελευταία έξι έτη, τα οποία συνεπάγονται υψηλό πολιτικό κόστος, δύσκολα μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι γίνονται για την εξυπηρέτηση μιας συγκεκριμένης ομάδας συμφερόντων, εάν και θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι επιλέγονται έναντι άλλων με υψηλότερο πολιτικό κόστος. Δύσκολα επίσης μπορεί να

ισχυρισθεί κανείς ότι εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα οι μεταρρυθμίσεις ευρείας κλίμακας που επηρεάζουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Ένας τέτοιος ισχυρισμός είναι δυνατόν να ευσταθεί μόνο για στοχευμένες μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και οδηγούν στην ισχυροποίηση συγκεκριμένων ομάδων έναντι άλλων.

Αλλά ας επανέλθουμε στο ερώτημα. Τότε για ποιο λόγο πραγματοποιούνται όλες αυτές οι, ας επιτραπεί ο όρος, ρυθμίσεις, είτε αναφερόμαστε σε μέτρα ή σε μεταρρυθμίσεις, εάν δεν αναφέρονται στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων; Πιθανοί λόγοι έχουν αναφερθεί επανειλημμένα: Δημοσιονομικοί, ρευστότητας, βελτίωσης της λειτουργίας του κράτους και των δημόσιων υπηρεσιών, αύξησης της διαφάνειας, βελτίωσης της λειτουργίας των αγορών και άλλοι. Και το ερώτημα μετεξελλίσσεται. Εάν πολλές από αυτές γίνονται για τους ορθούς λόγους, γιατί μεγάλο ποσοστό των πολιτών δεν τις υποστηρίζει ή τις αντιμάχεται; Μία πιθανή εξήγηση είναι ότι μία ρύθμιση δεν αρκεί να γίνεται για το σωστό λόγο, αλλά για να κερδίσει την υποστήριξη των πολιτών, πρέπει να σχεδιάζεται και να υλοποιείται σωστά. Με αλλά λόγια να έχει τη σωστή δοσολογία, στόχευση, διάρκεια και αποτελεσματικότητα και να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου σχεδιασμού προς την κατεύθυνση βελτίωσης της κοινωνικής ευημερίας, τουλάχιστον μακροχρόνια. Επίσης δε, πρέπει να σχεδιάζεται και να υλοποιείται στο σωστό χρόνο.

Λάθος προβλέψεις και λήψη μέτρων

Για να σχεδιαστούν όμως ρυθμίσεις που να εμπεριέχουν τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, πρωτίστως πρέπει κανείς να γνωρίζει ή να έχει μία αίσθηση της δυναμικής λειτουργίας της οικονομίας και των επιδράσεων που κάθε ρύθμιση μπορεί να επιφέρει σε αυτή. Τα στοιχεία δείχνουν ότι τουλάχιστον μέχρι το 2012 δεν διαθέταμε τη γνώση αυτή.

Όπως διαπιστώνεται από τον Πίνακα 1, ειδικά για την εξέλιξη του ΑΕΠ κατά το 2011, οι εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών, ημεδαπών ερευνητικών κέντρων και της κυβέρνησης, στην αρχή του έτους κυμαίνονταν μεταξύ του -2,6% και του -3,5%. Τελικώς, από τα δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ φαίνεται ότι η ύφεση ήταν της τάξεως του 8,9%: σχεδόν τριπλάσια της αναμενομένης. Παρομοίως, ενώ αναμενόταν μείωση των επενδύσεων της τάξεως του 7,0% - 16,6% (οι αποκλίσεις μεταξύ των αναλυτών είναι αισθητές), η πραγματικότητα απεδείχθη χειρότερη και από την δυσμενέστερη πρόβλεψη: -17%. Ενώ η πρόβλεψη για το ποσοστό της ανεργίας ήταν της τάξεως του 14,5% - 15,5%, αυτό τελικά διαμορφώθηκε στο 17,9%. Αντιστοίχως για το 2012, ενώ αρχικά προβλεπόταν (περαιτέρω) ύφεση της τάξεως του 2,0% - 4,7%, η ύφεση ήταν της τάξεως του 6,6%. Ενώ αναμενόταν (νέα) μείωση των επενδύσεων της τάξεως του 4,0% - 13,1%, αυτή διαμορφώθηκε στο 28,5%. Ενώ η πρόβλεψη για το ποσοστό της ανεργίας ήταν της τάξεως του 17,1% - 20,3%, αυτή ανήλθε στο 24,4%.

Για το 2013 τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δείχνουν ύφεση μικρότερη της αναμενομένης (4% έναντι 4,2% - 4,6% που αναμενόταν), κάτι που όμως προέρχεται από μικρότερη μείωση της αναμενομένης της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εισαγωγών και όχι των επενδύσεων που μειώθηκαν περαιτέρω κατά 9,4%, ενώ η πρόβλεψη στον προϋπολογισμό ήταν 3,7%. Προς την κατεύθυνση επιβράδυνσης της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης φαίνεται να συνέβαλε η αποκλιμάκωση των τιμών, καθώς κατεγράφη για πρώτη φορά από το 1962 (Γράφημα 1) αρνητικό πρόσημο στον πληθωρισμό.

Συνεπώς μέχρι το 2012 παρατηρείται μία αποτυχία πρόβλεψης των εξελίξεων στην Ελληνική Οικονομία, ακόμη και όταν αυτές αναφέρονταν στους επόμενους μήνες, υψηλή αβεβαιότητα και πολυγωνμία ανάμεσα στις προβλέψεις των αναλυτών. Και ομολογουμένως γεννάται το ερώτημα. Πώς είναι δυνατόν να σχεδιαστούν ορθά μεταρρυθμίσεις, διαθέτοντας λανθασμένες προβλέψεις για την ενδεχόμενη επίδραση που αυτές θα έχουν στην οικονομία; Την απάντηση σε αυτό το ερώτημα μάλλον δίνουν η σειρά των έκτακτων μέτρων που ελήφθησαν για λόγους δημοσιονομικής προσαρμογής, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα έτη της κρίσης, τα οποία επέφεραν τις προαναφερόμενες, μη

προβλέψιμες, δυσμενείς μεταβολές στο εθνικό εισόδημα, στις επενδύσεις, στην ανεργία και στα υπόλοιπα μεγέθη της Ελληνικής οικονομίας.

Μέτρα εισπρακτικού χαρακτήρα

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μέτρων εισπρακτικού κυρίως χαρακτήρα, ήταν οι διαδοχικές μεταβολές στους φορολογικούς συντελεστές. Ο ΦΠΑ μεταβλήθηκε τέσσερις φορές τη διετία 2010-2011 (βλ. Πίνακα 2). Ο δε Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης (ΕΦΚ) στα καύσιμα αυξήθηκε επτά φορές κατά την τελευταία δεκαετία, χωρίς να προσμετράται η εξομίσωση του συντελεστή ΕΦΚ του πετρελαίου θέρμανσης. Στην αμόλυβδη βενζίνη ο ΕΦΚ από €0.31 το λίτρο, έφτασε σε €0,67 το λίτρο το 2010. Σημειώνεται ότι επιπρόσθετα του ΕΦΚ στα καύσιμα επιβάλλεται και ο κανονικός συντελεστής ΦΠΑ. Ως αποτέλεσμα τα τελευταία έτη άνω του 60% της λιανικής τιμής πώλησης της βενζίνης καταβάλλεται για φορολογικούς σκοπούς.

Άλλα παραδείγματα μέτρων με εισπρακτικό κυρίως χαρακτήρα αποτελούν οι αυξήσεις στην άμεση φορολόγηση, στον ΕΦΚ στο καπνό, τα τσιγάρα και τα αλκοολούχα ποτά, η αύξηση του ΦΠΑ στην εστίαση κατά τη περίοδο 9/2011 - 7/2013, οι αυξήσεις στη φορολόγηση των ακινήτων, στα ειδικά τέλη κυκλοφορίας, η ειδική εισφορά αλληλεγγύης, τα τέλη επιτηδεύματος κτλ. Το ότι τα μέτρα ήταν εισπρακτικού χαρακτήρα, δεν σημαίνει ότι σε κάποιο βαθμό ορισμένα δεν ήταν και αναγκαία στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής και της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος. Ωστόσο το ερώτημα που παραμένει είναι σε ποιο βαθμό η ένταση των μέτρων και ο χρόνος που ελήφθησαν ήταν τα κατάλληλα και κυρίως σε ποιο βαθμό συνοδεύονταν από ένα ευρύτερο μεταρρυθμιστικό πλαίσιο. Ωστόσο, κρίνοντας από τα στοιχεία του Πίνακα 1, φαίνεται ότι οι συνέπειες των μέτρων αυτών δεν είχαν προβλεφθεί σωστά, τόσο από Ελληνικής πλευράς, όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και από Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Μεταρρυθμίσεις μη εισπρακτικού χαρακτήρα

Και επανερχόμαστε στο ερώτημα. Όλες οι ρυθμίσεις που έγιναν τα τελευταία έτη αποτελούσαν μόνο μέτρα εισπρακτικού χαρακτήρα; Προφανώς και Όχι. Και αυτήν την άποψη δεν την διατυπώνουμε επειδή η μεταρρυθμιστική προσπάθεια της Ελλάδος έχει αναγνωρισθεί διεθνώς, αλλά επειδή ορισμένες από αυτές τις μεταρρυθμίσεις φάνηκε να έχουν αποτελέσματα υπό τη μορφή όχι ακόμη ανάκαμψης, αλλά επιβράδυνσης της ύφεσης και σε κάποιο βαθμό σταθεροποίησης της οικονομίας.

Σύμφωνα με τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία κατά τη διάρκεια του 2014, διαφαίνεται σταθεροποίηση της ανεργίας και αλλαγή σε θετικό πρόσημο των ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι η κατάσταση αυτή είναι ακόμη εξαιρετικά εύθραυστη, στο βαθμό δε που το χρέος σε απόλυτα μεγέθη παραμένει σε τόσο υψηλά επίπεδα και εύκολα μπορεί να αντιστραφεί από μια αύξηση στον πολιτικό κίνδυνο και κατά συνέπεια στον πιστωτικό κίνδυνο χώρας.

Παραδείγματα μεταρρυθμίσεων που φαίνεται ότι συνέβαλαν προς την προσπάθεια σταθεροποίησης της οικονομίας, και δεν συνδέονταν με εισπρακτικούς λόγους, ήταν ρυθμίσεις που αφορούσαν στην βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των αγορών, στο άνοιγμα αγορών και επαγγελμάτων, σε περισσότερες ευκαιρίες για το καταναλωτικό κοινό και άλλες πρωτοβουλίες που οδήγησαν σε σταθεροποίηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και μείωσης των τιμών. Ως ενδεικτικά παραδείγματα αναφέρονται η θέσπιση δύο επιπλέον εκπαιδευτικών περιόδων, η μείωση ελάχιστου απαιτούμενου εταιρικού κεφαλαίου για την ίδρυση μιας ΑΕ ή μιας ΕΠΕ και η λειτουργία της Ιδιωτικής Κεφαλαιουχικής Εταιρείας, η άρση περιορισμών αναφορικά με τον αριθμό των προσώπων που μπορούν να ασκούν ένα επάγγελμα και των γεωγραφικών περιορισμών στην άσκηση ορισμένων επαγγελμάτων, η άρση της αποκλειστική διάθεσης αγαθών ή

υπηρεσιών από ορισμένα επαγγέλματα και των υποχρεωτικών κατώτατων τιμών ή αμοιβών για τη διάθεση αγαθών ή προσφορά υπηρεσιών, ο εκσυγχρονισμός του αγορανομικού κώδικα με τους κανόνες διακίνησης και εμπορίας προϊόντων και παροχής υπηρεσιών, η μείωση τιμών στις κλειστές αγορές-κυλικεία, η απελευθέρωση του μαθηματικού τύπου υπολογισμού των διδάκτρων και της τιμής του βιβλίου, η δυνατότητα πώλησης περισσότερων αγαθών σε διάφορους τύπους καταστημάτων, η θέσπιση του Συντονιστικού Κέντρου για την Αντιμετώπιση του Παρεμπορίου, η εγκατάσταση συστημάτων εισροών-εκροών στα υγρά πρατήρια, η άρση τελών και εισφορών υπέρ τρίτων, και μια σειρά ρυθμίσεων βελτίωσης του ανταγωνισμού στα τρόφιμα και στο λιανικό εμπόριο.

Η εμπλοκή των ομάδων συμφερόντων στις μεταρρυθμίσεις

Σε ποιο βαθμό πραγματοποιούνται μεταρρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων; Όπως προαναφέρθηκε δύσκολα μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι τα τελευταία χρόνια οι μεταρρυθμίσεις που επηρέασαν τον γενικό πληθυσμό έγιναν για την εξυπηρέτηση μιας μικρής μόνο ομάδας συμφερόντων. Ωστόσο υπήρχαν περιπτώσεις που δεν πραγματοποιήθηκαν ή ανεβλήθησαν μεταρρυθμίσεις, ή που οι τελικές νομοθετικές ρυθμίσεις διέφεραν σημαντικά από τις αρχικές κυβερνητικές προτάσεις, εξαιτίας αντιδράσεων ή της πίεσης κοινωνικών ομάδων ή δομών.

Δύο παραδείγματα τέτοιων μεταρρυθμίσεων που απασχόλησαν σημαντικά την δημοσιότητα κατά το έτος 2014 ήταν η Κυριακάτικη λειτουργία των μικρών καταστημάτων και η αύξηση του χρόνου ζωής του φρέσκου γάλακτος.

Πρώτη μελέτη περίπτωσης: Η λειτουργία των μικρών καταστημάτων κατά τις Κυριακές

Από το φθινόπωρο του 2012 άρχισε να συζητείται εντατικά η πιθανότητα μίας ρύθμισης που θα επέτρεπε τη διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων κατά τις Κυριακές. Πιο συγκεκριμένα η κυβερνητική πρόταση προέβλεπε στην προαιρετική λειτουργία, όλες τις Κυριακές του έτους, των μικρών εμπορικών καταστημάτων (έως 250 τ.μ., χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι αλυσίδες με οιαδήποτε νομική μορφή και καταστήματα τύπου «shops in a shop» και «franchise»), ενώ τα μεγάλα καταστήματα επιτρέπονταν να λειτουργούν έως επτά Κυριακές το έτος.

Αυτή η ρύθμιση, κατά αντιστοιχία με το καθεστώς που ισχύει σε πολλά Ευρωπαϊκά κράτη (βλ. Euro Commerce 2012) σκοπό είχε τη διεύρυνση των επιλογών για τον καταναλωτή, τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για τα μικρά καταστήματα και σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (1997, 2013) θα επέφερε ευεργετικά αποτελέσματα στην απασχόληση, τον πληθωρισμό και το ΑΕΠ. Ωστόσο οι ομοσπονδίες και ορισμένες ενώσεις εμπόρων είχαν αρνητική άποψη επί της πρότασης, εκτιμώντας ότι δεν θα υπάρχει θετική επίπτωση στην αγορά, καθώς το κυρίως ζήτημα ήταν η έλλειψη αγοραστικής ζήτησης και όχι το ωράριο λειτουργίας. Παράλληλα στα καταστήματα είτε θα έπρεπε να προσληφθεί επιπλέον προσωπικό με επιπλέον κόστος, είτε να εργάζονται εξαντλητικά οι ιδιοκτήτες τους.

Μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας ωστόσο, δείχνει ότι η ειδοποιός διαφορά για την αποτελεσματικότητα της εν λόγω ρύθμισης έγκειται στο αν η απελευθέρωση αφορά το σύνολο των καταστημάτων (μικρά και μεγάλα) ή μόνο τα μικρά (βλ. ενδεικτικά ΟΟΣΑ 1997, Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας της Σουηδίας 1991, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2000, Υπουργείο Εμπορίου της Δανίας, 2000). Στην πρώτη περίπτωση τα μεγάλα καταστήματα κερδίζουν μερίδιο αγοράς, καθώς είναι πιθανόν ο αυξημένος ανταγωνισμός να οδηγήσει σημαντικό αριθμό μικρών καταστημάτων εκτός αγοράς (ΟΟΣΑ, 1997: σελ. 38-41, Wenzel, 2011: το υπόδειγμα συμμετρικών ωρών λειτουργίας), με αμφίβολο αποτέλεσμα στις τιμές, στο πραγματικό ΑΕΠ, αλλά και στην απασχόληση. Στην δεύτερη περίπτωση τα μικρά

καταστήματα αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενώ την ίδια στιγμή, τα μεγάλα καταστήματα, που δεν επιτρέπεται να λειτουργούν τις Κυριακές, αναμένεται να μειώσουν τις τιμές, ώστε να προσελκύσουν καταναλωτές τις υπόλοιπες ημέρες τις εβδομάδας. Τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με την αύξηση της προσφοράς κατά μία ημέρα την εβδομάδα, οδηγούν σε χαμηλότερο πληθωρισμό, ενώ αναμένονται θετικές επιδράσεις στην απασχόληση και στο πραγματικό ΑΕΠ. Σε αυτά τα πλαίσια το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις προτείνει τη θετική διάκριση υπέρ των μικρών καταστημάτων, επιτρέποντας σε αυτά πιο ελεύθερο ωράριο λειτουργίας σε σχέση με τα μεγαλύτερα καταστήματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000: σελ. 15-16, 100-106, 118, 405). Τα θετικά αποτελέσματα από τη λειτουργία των μικρών μόνο καταστημάτων με πιο ελεύθερο ωράριο (έναντι των μεγάλων), με χρήση υποδειγμάτων προσομοίωσης της Ελληνικής Οικονομίας, έχουν αναλυθεί επίσης από τους Προδρομίδη, Πετραλιά και Πέτρο (2012).

Ωστόσο, η βασική κριτική ορισμένων εμπορικών ενώσεων και μέρος των εμπόρων ότι αυτό το μέτρο θα λειτουργούσε εις βάρος των μικρών καταστημάτων, φαίνεται να οδήγησε σε μία ρύθμιση που τελικά τους παρέχει λιγότερες ευκαιρίες. Ο Νόμος 4177 του Αυγούστου 2013 προέβλεπε στο άρθρο 16, ότι όλα τα καταστήματα θα λειτουργούν τις 7 προκαθορισμένες Κυριακές του έτους, ενώ οι περιοχές που θα επιτρέπεται η λειτουργία των μικρών καταστημάτων επιπλέον Κυριακές θα ορίζονται με απόφαση του κατά τόπον αρμόδιου Αντιπεριφερειάρχη. Προφανώς αυτό αποτέλεσε έναν συμβιβασμό επί της αρχικής πρότασης, λόγω της άσκησης πίεσης από τις εν λόγω ομάδες. Αναλύοντας τις αποφάσεις των Αντιπεριφερειάρχων, η εφαρμογή στην πράξη έδειξε ότι περίπου το εν τρίτο (21) των Περιφερειακών Ενοτήτων επέλεξαν τα καταστήματα να λειτουργούν μόνο 7 Κυριακές, το άλλο εν τρίτο (18) να λειτουργούν 8 με 26 Κυριακές, και το υπόλοιπο εν τρίτο (19), 27 έως 52 Κυριακές (υπολογισμοί με βάση την πληθυσμιακή κάλυψη των περιοχών που καλύπτονται σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα).

Σε συνέχεια της ανωτέρω ρύθμισης, με τον Νόμο 1859, τον Ιούλιο του 2014, επιτράπη πιλοτικά η λειτουργία των εμπορικών καταστημάτων όλες τις Κυριακές του έτους στο Ιστορικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων και Θεσσαλονίκης, στο Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου, στην Χαλκιδική, την Ρόδο, την Κω, την Σύρο, τη Μύκονο και τη Θήρα. Ωστόσο αυτή η απόφαση από τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους αναστέλλεται με σχετική απόφαση του ΣΤΕ, επισυνάπτοντας στην σχετική αιτιολογία τις απόψεις των εμπορικών ενώσεων που αντιμάχονταν την πρόταση, και μέχρι να εκδοθεί από την ολομέλεια του ΣΤΕ οριστική απόφαση.

Με βάση τα ανωτέρω είναι προφανής η εμπλοκή των ομάδων συμφερόντων στις μεταρρυθμίσεις, που στη συγκεκριμένη περίπτωση οδήγησαν τόσο στην αλλαγή της αρχικής ρύθμισης, όσο και στην αναστολή της επέκτασης της ρύθμισης αυτής. Μια μεταρρύθμιση που ήταν προς όφελος του καταναλωτικού κοινού και δημιουργούσε περισσότερες ευκαιρίες για τα μικρά καταστήματα, προχώρησε μόνο μερικώς, κυρίως λόγω των αντιδράσεων ως προς την ανάγκη εργασίας για περισσότερες ώρες, επιφυλάξεων ως προς την αποτελεσματικότητά της και της ρητορικής ότι αυτή θα λειτουργούσε υπέρ των μεγάλων καταστημάτων, κάτι όμως που δεν ίσχυε στο βαθμό που τα μεγάλα καταστήματα παρέμεναν κλειστά τις Κυριακές.

Δεύτερη μελέτη περίπτωσης: Η αύξηση του χρόνου ζωής του φρέσκου γάλακτος

Σύμφωνα με το πλαίσιο που ίσχυε στην Ελλάδα έως τον Απρίλιο του 2014, υπήρχε ο διαχωρισμός μεταξύ γάλακτος χαμηλής παστερίωσης διάρκειας μέχρι 5 ημερών, και υψηλής παστερίωσης μεγαλύτερης διάρκειας (συνήθως 30-40 ημερών). Το γάλα χαμηλής παστερίωσης μπορούσε (προαιρετικά) να αναγράφει επάνω στη συσκευασία του και την ονομασία «φρέσκο».

Η συζήτηση για την αύξηση του χρόνου ζωής του φρέσκου γάλακτος εντατικοποιήθηκε στις αρχές του 2013 με την διαπίστωση ότι η Ελλάδα έχει από τις υψηλότερες λιανικές τιμές παστεριωμένου γάλακτος στην Ευρώπη. Εντούτοις, το Ελληνικό γάλα ήταν κατά κοινή ομολογία υψηλότερης ποιότητας και με μικρότερο χρόνο ζωής σε σχέση με τα παστεριωμένα γάλατα που πωλούνται στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο η μέση τιμή παστεριωμένου φρέσκου γάλακτος είχε αυξηθεί κατά 13% (από 1,12 € το 2009 σε 1,27 € το 2012, στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ) κατά τη διάρκεια

της κρίσης, ακολουθώντας την πορεία των διεθνών τιμών, τη στιγμή που άλλες ομάδες προϊόντων παρουσίαζαν πτώση τιμών.

Παράλληλα, με βάση την εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ υπήρχε η σύσταση για την άρση του περιορισμού των 5 ημερών ζωής για το φρέσκο γάλα, και εναρμονισμός με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία, όπου ο παραγωγός είναι υπεύθυνος για τον ορισμό του χρόνου ζωής του παστεριωμένου γάλακτος, ανάλογα με τη μέθοδο παστερίωσης που χρησιμοποιεί. Όπως αναφέρει η σχετική έκθεση, τα προϊόντα θα πρέπει να αναγράφονται όλα ως «παστεριωμένο γάλα» και η διάρκεια που θα αντικατοπτρίζει τη μέθοδο παστερίωσης που ακολουθήθηκε, θα φαίνεται καθαρά στη συσκευασία (ΟΟΣΑ 2013, σελ. 53).

Το βασικό επιχείρημα συνίστατο στο ότι με την αύξηση του ανταγωνισμού από την απελευθέρωση, η διεύρυνση των επιλογών του καταναλωτή δεν θα προερχόταν μόνο από τη δυνατότητα ξένων εταιριών να εισάγουν «φρέσκο» γάλα που έως τώρα αποκλείονταν για πρακτικούς λόγους από την αγορά, αλλά και από την διαφοροποίηση των εγχώριων προϊόντων ώστε να διατίθενται γάλατα περισσότερων κατηγοριών από τις δύο που ίσχυαν (π.χ. γάλα 3 ημερών, 5 ημερών, 7 ημερών, 15 ημερών κ.τ.λ.). Ως γνωστόν, περισσότερος ανταγωνισμός, σηματοδοτεί περισσότερες επιλογές για τον καταναλωτή και μείωση τιμών. Επιπλέον η αύξηση του χρόνου ζωής θα μείωνε το μεταφορικό κόστος και το κόστος επιστροφών, κάτι που αναμενόταν να οδηγήσει επίσης σε χαμηλότερες τιμές λιανικής.

Η ρύθμιση αυτή δέχθηκε την αντίδραση ορισμένων ενώσεων παραγωγών γάλακτος οι οποίες διατύπωσαν αμφιβολίες για το εάν θα επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα, με φόβους για πιθανή ζημία των Ελλήνων κτηνοτρόφων. Το κυριότερο επιχείρημα αφορούσε την πιθανότητα εισαγωγής φρέσκου γάλακτος από άλλες Ευρωπαϊκές και τρίτες χώρες, κάτι που θα μείωνε τα έσοδα της Ελληνικής Κτηνοτροφίας. Ωστόσο, οι τιμές παραγωγού γάλακτος στην Ελλάδα ήταν από τις υψηλότερες στην Ευρώπη, ενώ η παραγωγή, που σύμφωνα με τον ΕΛΟΓΑΚ κατέγραψε μείωση περί του 10% την περίοδο 2009-2013, υπολειπόταν σημαντικά (κατά 26,5%) των εθνικών ποσοστώσεων. Επιπλέον, ο αριθμός των κτηνοτρόφων από περί τους 5.000 το 2009, μειώθηκαν, το 2013, περίπου στους 3.700 (μείωση 28%).

Η πίεση από τις αντίστοιχες ομάδες συμφερόντων είχε ως αποτέλεσμα η ρύθμιση, όπως αποτυπώθηκε στον Νόμο 4254, να είναι σαφώς διαφοροποιημένη. Πιο συγκεκριμένα προβλέπονται ουσιαστικά τρεις κατηγορίες γάλακτος: Το «παστεριωμένο» γάλα διάρκειας 7 ημερών, το γάλα «υψηλής θερμικής επεξεργασίας» που είναι μεγαλύτερης διάρκειας, και το γάλα «ημέρας» διάρκειας 2 ημερών. Η επίδραση της αύξησης της διάρκειας ζωής του φρέσκου (με την προηγούμενη ονομασία) γάλακτος κατά δύο ημέρες δεν έχει αποτυπωθεί σαφώς. Ωστόσο, καταγράφονται σταθεροποιητικές ή/και πτωτικές τάσεις σε ορισμένες εταιρίες γάλακτος, οι οποίες όμως σχετίζονται και με την τρέχουσα οικονομική συγκυρία. Σε κάθε περίπτωση η εν λόγω ρύθμιση διαφοροποιείται σημαντικά ως προς την αρχική σύσταση πλήρους απελευθέρωσης της αγοράς. Ωστόσο, η ρύθμιση δίνει την ευκαιρία ώστε να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα (θετικά ή αρνητικά) που θα μπορούσαν να προκύψουν από μια ευρύτερη απελευθέρωση, τόσο στις τιμές, στον ανταγωνισμό, αλλά και στις εταιρίες παραγωγής γάλακτος και κυρίως στους κτηνοτρόφους, έτσι ώστε να είναι δυνατός ο ορθότερος σχεδιασμός στο προσεχές μέλλον του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας της εν λόγω αγοράς.

Τι πρέπει να γίνει

Στην παρούσα ανάλυση εστιάσαμε κυρίως σε μεταρρυθμίσεις του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να αναφερθούμε σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις που έλαβαν ή λαμβάνουν χώρα στον δημόσιο τομέα και στον τραπεζικό τομέα. Δύο σημαντικά τέτοια παραδείγματα που επίσης εμφανίζεται σημαντική πίεση από ομάδες συμφερόντων είναι η διοικητική μεταρρύθμιση και το πλαίσιο προστασίας των δανειοληπτών και ρύθμισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών αντίστοιχα.

Σε κάθε περίπτωση, στόχος πρέπει να είναι η αντικατάσταση των έκτακτων μέτρων από μεταρρυθμίσεις που εντάσσονται σε ένα μακροχρόνιο σχεδιασμό και αποσκοπούν στην αύξηση της κοινωνικής ευημερίας διαχρονικά, σταθμίζοντας τις ανάγκες τόσο της τωρινής γενιάς που έχει υποστεί μία θεαματική αναπροσαρμογή, αλλά και την ευημερία των μελλοντικών γενεών. Ο δρόμος για την ανάκαμψη δεν είναι εύκολος, ούτε σύντομος. Η τρέχουσα κρίση είναι η μακροβιότερη και εντονότερη που έχει βιώσει το Ελληνικό κράτος τουλάχιστον κατά τα τελευταία 50 έτη (Γράφημα 2). Ακόμα και σε εμπόλεμες περιόδους (1974) ή σε περιόδους πολιτικής κρίσης, δεν είχαν παρατηρηθεί τέτοιοι ρυθμοί ύφεσης και μάλιστα κατά έξι συναπτά έτη. Εντούτοις στο παρελθόν έχει παρατηρηθεί απότομη εναλλαγή από αρνητικούς ρυθμούς ύφεσης σε σημαντικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης, χρησιμοποιώντας όμως μέτρα πολιτικής που ενδεχομένως η Ελλάδα δεν έχει τώρα στο οπλοστάσιό της.

Σε αυτό το πλαίσιο, στο μέλλον μεταρρυθμίσεις πρέπει να συνοδεύονται από εισπρακτικά μέτρα, μόνο εάν αυτά αποδίδουν στο πολλαπλάσιο στο μέλλον, έχουν δηλαδή υψηλή προστιθέμενη αξία. Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να εξυπηρετούν τα ευρύτερα δυνατά συμφέροντα και να έχουν θετικό ισοζύγιο μακροχρόνια στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Αναφορές

- ΔΝΤ (2010). IMF World Economic Outlook. Τεύχος Οκτωβρίου. Ουάσιγκτον.
- ΔΝΤ (2011). IMF World Economic Outlook. Τεύχος Σεπτεμβρίου. Ουάσιγκτον.
- ΔΝΤ (2013). Greece. IMF Country Report No. 13/20. Αναφορά Ιανουαρίου. Ουάσιγκτον.
- ΕΛΣΤΑΤ (2013). Στατιστικά στοιχεία προσπελάσιμα μέσω της διαδικτυακής πύλης www.statistics.gr κατά την τελευταία εβδομάδα του Δεκεμβρίου 2014.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000). "The European Observatory for SMEs. Sixth report." Luxembourg.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011). European economic forecast spring 2011. Βρυξέλες: Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και χρηματοδοτικών υποθέσεων.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). European economic forecast spring 2012. Βρυξέλες: Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και χρηματοδοτικών υποθέσεων.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013). European economic forecast winter 2013. Βρυξέλες: Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και χρηματοδοτικών υποθέσεων. Βρυξέλες.
- IOBE (2011α). Η Ελληνική Οικονομία 1/11. Σειρά Τριμηνιαίων Εκθέσεων (63). Αθήνα.
- IOBE (2011β). Η Ελληνική Οικονομία 4/11. Σειρά Τριμηνιαίων Εκθέσεων (66). Αθήνα.
- IOBE (2013). Η Ελληνική Οικονομία 4/12. Σειρά Τριμηνιαίων Εκθέσεων (70). Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2010). Η Περιφερειακή Διάσταση του ΕΣΠΑ. Μελετητική ομάδα: Π. Προδρομίδης, Θ. Τσέκερης, Λ. Αθανασίου, Ζ. Αναστασάκου, Κ. Βογιατζόγλου, Ν. Κανελλόπουλος, Ρ. Καραγιάννη, Σ. Σπαθή, Α. Πετραλιάς, Ι. Ψυχάρης, Θ. Τερροβίτης (2010). Δύο τόμοι. Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2009). Το διανεμητικό εμπόριο στην Ελλάδα. Μελετητική ομάδα: Α. Κώτση, Π. Βλάμης, Τ. Ευθυμιάδης, Κ. Κανελλόπουλος, Γ. Παναγόπουλος. Αθήνα.

- ΚΕΠΕ (2011). Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις του ΚΕΠΕ. Ενημερωτικό Δελτίο 19ης Ιανουαρίου. Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2012). Οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις του ΚΕΠΕ για βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας. Ενημερωτικό Δελτίο 31ης Ιανουαρίου. Αθήνα.
- ΚΕΠΕ (2013). Οι προβλέψεις του ΚΕΠΕ για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές την μακροοικονομικών μεγεθών της Ελληνικής Οικονομίας. Ενημερωτικό Δελτίο 14ης Φεβρουαρίου. Αθήνα.
- ΟΟΣΑ (1997). Regulation and Performance in the Distribution Sector. OECD Economics Department Working Papers No. 180.
- ΟΟΣΑ (2010). OECD Economic Outlook , 88. Παρίσι.
- ΟΟΣΑ (2011). OECD Economic Outlook , 90. Παρίσι.
- ΟΟΣΑ (2012). OECD Economic Outlook, 92. Παρίσι.
- ΟΟΣΑ (2013). OECD Competition Assessment Reviews: Greece. Competition assessment of laws and regulations in Greece. Preliminary version. Παρίσι.
- Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας της Σουηδίας (1991). 1989 Report of the Committee on Opening Hours. Στοκχόλμη.
- Υπουργείο Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης της Δανίας (2000). An Analysis of the Danish Shops Act-Consequences for Shops, Consumers and Employees. Κοπεγχάγη.
- Υπουργείο Οικονομικών (2010). Κρατικός Προϋπολογισμός 2011. Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (2011). Κρατικός Προϋπολογισμός 2012. Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (2012). Κρατικός Προϋπολογισμός 2013. Αθήνα.
- EuroCommerce (2012). Overview, Legislation regarding shopping hours, January report.
- Petralias, A., Petros, S., Prodromidis, P. (2013). Greece in Recession: Economic predictions, mispredictions, forecast suggestions and policy recommendations. Cyprus Economic Policy Review, 7(2), 53-80.
- Prodromidis, P., Petralias, A., Petros, S. (2012). The economic impact of deregulating Sunday shopping among small retailers. Athens University of Economics and Business, Department of Management Science and Technology, Management Science Laboratory Working Papers Series 12/12, December 2012.
- Wenzel T. (2011). “Deregulation of Shopping Hours: The Impact on Independent Retailers and Chain Stores.” Scandinavian Journal of Economics (113.1): 145-166.

Παράρτημα

Πίνακας 1: Αντιπαραβολή προβλέψεων των βασικών μεγεθών της Ελληνικής Οικονομίας (αναφέρεται η πιο κοντινή πρόβλεψη στον Ιανουάριο κάθε έτους) και τελικών αποτελεσμάτων

Πηγή	Υπουργείο Οικονομικών	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ	ΚΕΠΕ	ΙΟΒΕ	Διάμεσος πρόβλεψης	Αποτελέσματα ΕΛΣΤΑΤ
Έτος για το οποίο πραγματοποιήθηκε η πρόβλεψη	2011							
Χρόνος δημοσίευσης της πρόβλεψης	Οκτ. 2010	Ιαν. 2011	Οκτ. 2010	Δεκ. 2010	Ιαν. 2011	Μάρ. 2011		
ΑΕΠ (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-2,6	-3,5	-2,6	-2,7	-3,5	-3,2	-3,0	-8,9
Ιδιωτική κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-4,5	-6,4	:	-4,3	:	>-4,5	-4,5	-10,7
Δημόσια κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-8	-2,6	:	-6,9	:	:	-6,9	-6,4
Επενδύσεις (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-7	-16,6	:	-10,6	:	:	-10,6	-17,0
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	6,1	10,7	:	3,9	:	:	6,1	1,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-6,6	-8,4	:	-10	:	:	-8,4	-7,8
Εγχώριος ΔΤΚ (% μεταβολή)	2,2	:	:	:	:	3	2,6	3,3
Εναρμονισμένος ΔΤΚ (% μεταβολή)	:	2,4	2,2	2,5	:	:	2,4	3,1
Απασχόληση (% μεταβολή)	-3,0*	-2,6	-3,2	-2,4	:	:	-2,6	-6,9
Ποσοστό ανεργίας (% μέσος όρος έτους)	14,5*	15,2	14,6	14,5	:	15,5	14,9	17,9
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-7	-9,5	-7,3	-7,6	:	:	-7,5	-10,1
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	142,2	157,7	139,3	133,5	:	:	140,8	171,3
ΑΕΠ (εκ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)	232.100	:	232.942	231.532	:	:	232.100	207.752
Έτος για το οποίο πραγματοποιήθηκε η πρόβλεψη	2012							
Χρόνος δημοσίευσης της πρόβλεψης	Νοέ. 2011	Ιαν. 2012	Σεπ. 2011	Δεκ. 2011	Ιαν. 2012	Δεκ. 2011	Διάμεσος πρόβλεψης	Αποτελέσματα ΕΛΣΤΑΤ
ΑΕΠ (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-2,8	-4,7	-2	-3	-3,4	-3	-3,0	-6,6
Ιδιωτική κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-4,1	-5,7	:	-5,2	:	-6,5	-5,5	-7,9
Δημόσια κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-7,5	-11	:	-6,6	:	:	-7,5	-5,1
Επενδύσεις (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-4	-6,6	-13,1	-5,5	:	:	-6,1	-28,5

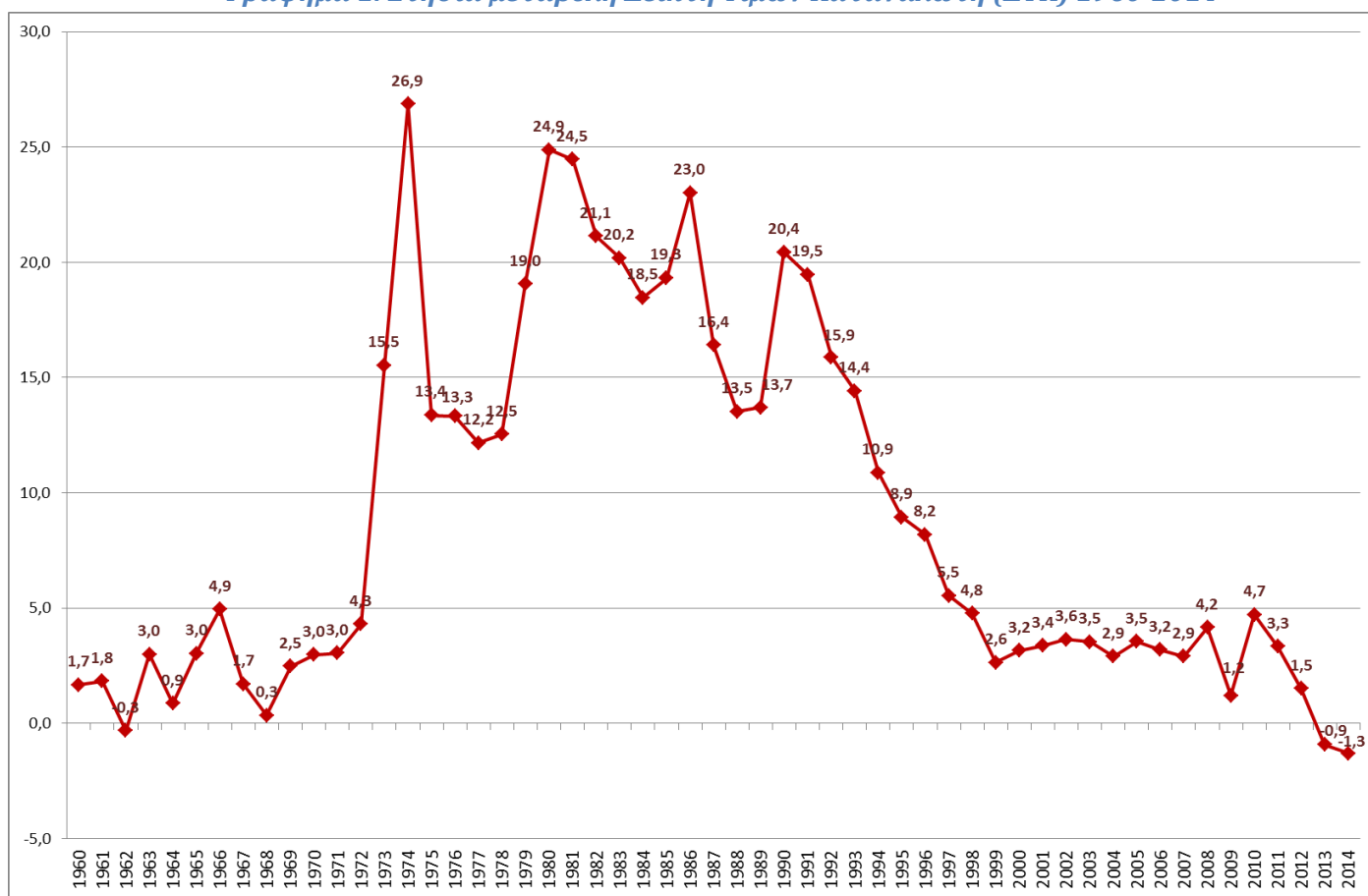
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	6,4	3,2	:	6,5	:	:	6,4	1,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-2,8	-5,1	:	-5,7	:	:	-5,1	-9,4
Εγχώριος ΔTK (% μεταβολή)	0,6	:	:	:	:	1,2 - 1,4	1,0	1,5
Εναρμονισμένος ΔTK (% μεταβολή)	:	-0,5	1	1,1	2,1	:	1,1	1,0
Απασχόληση (% μεταβολή)	-2,0*	-4,8	-2,6	-2,6	:	:	-2,6	-7,8
Ποσοστό ανεργίας (% μέσος όρος έτους)	17,1*	19,7	18,5	18,5	20,3	18,5	18,5	24,4
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-5,4	-7,3	-6,9	-7	:	:	-7,0	-8,6
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	145,5	160,6	189,1	177,1	:	:	168,9	156,9
ΑΕΠ (εκ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)	212.544	:	217.083	215.048	:	:	215.048	194.204
Έτος για το οποίο πραγματοποιήθηκε η πρόβλεψη	2013							
Χρόνος δημοσίευσης της πρόβλεψης	Νοέ. 2012	Ιαν. 2013	Ιαν. 2013	Δεκ. 2012	Φεβ. 2013	Ιαν. 2013	Διάμεσος πρόβλεψης	Αποτελέσματα ΕΛΣΤΑΤ
ΑΕΠ (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-4,5	-4,4	-4,2	-4,5	-4,1	-4,6	-4,5	-4,0
Ιδιωτική κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-7	-7,7	-6,9	-5,4	:	-8,7	-7,0	-2,1
Δημόσια κατανάλωση (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-7,2	-3,5	-7,2	-7,1	:	>-6,5	-7,1	-6,7
Επενδύσεις (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-3,7	-4,9	-3,3	-9,5	:	-7 - -9	-4,9	-9,4
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	2,6	2,7	2,7	3	:	≥0	2,7	1,5
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% μεταβολή, σταθερές τιμές)	-5,2	-5,9	-6,2	-4,3	:	-10	-5,9	-2,9
Εγχώριος ΔTK (% μεταβολή)	-0,8	:	:	:	:	1	0,1	-0,9
Εναρμονισμένος ΔTK (% μεταβολή)	:	-0,8	-0,8	-0,2	1,6	:	-0,5	-0,9
Απασχόληση (% μεταβολή)	-2,1*	-3,5	-3,9	-5,9	:	:	-3,9	-3,8
Ποσοστό ανεργίας (% μέσος όρος έτους)	22,8*	27	26,6	26,7	30,1	27,3	27,0	27,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-5,2	-4,6	-4,5	-5,6	:	:	-4,9	-12,2
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	189,1	175,6	178	188,6	:	:	183,3	174,9
ΑΕΠ (εκ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)	183.049	:	185.000	184.569	:	:	184.569	182.438

* Οι προβλέψεις της απασχόλησης που διατυπώνονται στον προϋπολογισμό είναι σε εθνικολογιστική βάση. Ο εν λόγω Πίνακας αποτελεί επικαιροποίηση των πινάκων που βρίσκονται στο Petralias, Petros, Prodromidis (2013). Πηγές δεδομένων: ΔΝΤ (2010, 2012, 2013), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011, 2012), ΕΛΣΤΑΤ (2013), ΙΟΒΕ (2011α, 2011β, 2013), ΚΕΠΕ (2011, 2012, 2013), ΟΟΣΑ (2010, 2011, 2012), Υπουργείο Οικονομικών (2010, 2011, 2012).

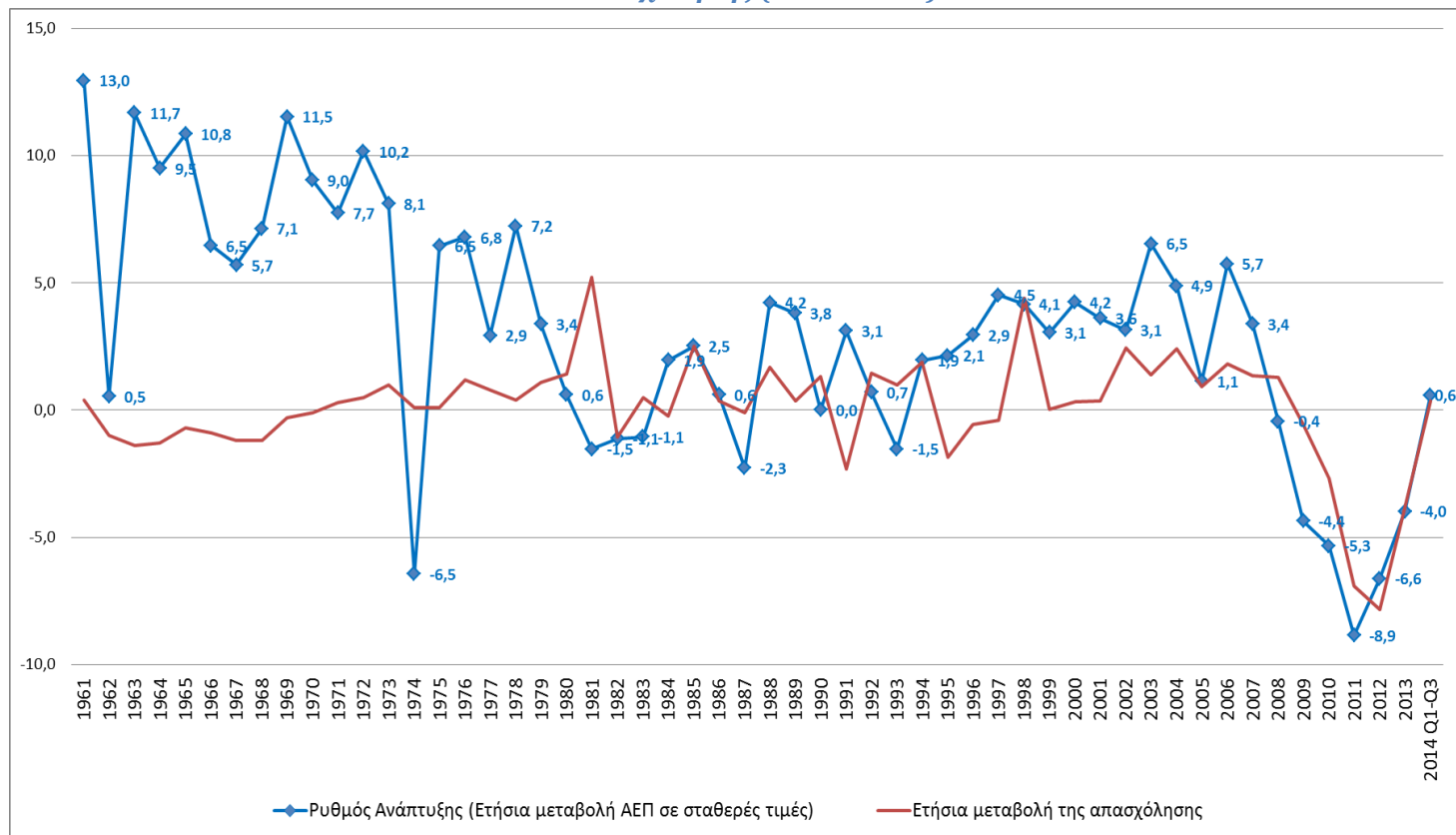
Πίνακας 2: Οι συντελεστές ΦΠΑ από το 1992 έως σήμερα

Χρονική περίοδος (από-έως)	Νήσοι Αιγαίου			Υπόλοιπη Ελλάδα		
	κανονικός	μειωμένος	υπερμειωμένος	κανονικός	μειωμένος	υπερμειωμένος
8/8/1992	13%	6%	3%	18%	8%	4,0%
31/3/2005	13%	6%	3%	19%	9%	4,5%
1/4/2005	15%	7%	4%	21%	10%	5,0%
15/3/2010	16%	8%	4%	23%	11%	5,5%
30/6/2010	16%	9%	5%	23%	13%	6,5%
1/7/2010	Ο ΦΠΑ στην εστίαση (και στα μη αλκοολούχα ποτά) αυξήθηκε από τον μειωμένο στον κανονικό συντελεστή.					
31/12/2010						
1/1/2011						
Σήμερα						
1/9/2011						
31/7/2013						

Γράφημα 1: Ετήσια μεταβολή Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) 1960-2014

Γράφημα 2: Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας και μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης (1961–2014)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί λογαριασμοί. Σημείωση: Από το 1996 τα στοιχεία του ΑΕΠ έχουν αναθεωρηθεί κατά ESA 2010.